

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՆՔԵՐ

Ս. ՍԱՐԳՍՍ ՎԱՆՔ ՈՒՇՈՑ

ՏԵՂԱԳՐԱԿԱՆ.— Սուրբ Սարգիս Զօրագարի անունով շինուած այս Վանքը կը գըտնուէր Ուշի գիւղին մէջ, Կարբի գիւղաքաղաքին մօտ, Արագած լեռան ստորոտը.— Ա. Դաւրիթեցի, Պատմութիւն, Վաղարշապատ, 1896, էջ 351:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ.— Ըստ աւանդութեան այս Վանքը շինած էր Մեսրոպ Մաշտոց Վարդապետը: Տասնեօթերորդ դարու կիսուն եկեղեցին թէեւ դեռ կանգուն էր, բայց տանիքները քանդուած էին եւ վանական շինութիւնները աւերուած:

Ոսկան Վրդ. Երեւանցի, այս Վանքին վանահայրութեան պաշտօնը ստանձնելով, ձեռնարկեց նորոգութիւններու իր կարողութեան չափով: Ան եկեղեցիին շուրջ կողմը պեղեց, շրջապատեց առուր պարիսպով, եւ ուարիսպէն ներս շինեց խուցեր եւ տուններ, յուսարով աւելի լայն նրաքական միջոցներու, որպէսզի ձեռնարկէ նաեւ եկեղեցւոյ տանիքներու նորոգութեան.—Ա. Դաւրիթեցի, էջ 351:

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ.— Ուշոյ Վանքին նորոգութեանէն ետք, Ժի դարու երկրորդ կէսին, մշակութային չափաւոր գործունէութիւն մըն ալ սկսած է աշխտել, ինչպէս կը յիշուին Հստեւեայ գրչակոյն աշխատութիւնները, որոնք Հասած եւ մեղի:

Ա.— Զաքարիա Դպիր, Գրիչ, օրինակած է մասամբ, Ժողովածու մը, 1651–1661 թր-

ականներսւն.— Յուցակ Զեռագրաց Երեւոյի, Թիւ 3071:

Բ.— Ոսկան Վրդ. Երեւանցի, Գրիչ, որդի Թորոսի եւ Գոհարադիդի, եղբայր Յովհաննէսի եւ Աւետիսի, աւարտած է Ժողովածու մը, մասամբ բոլորովը եւ մասամբ նոտր, 1656թ.— Զեռ. Ս. Թ. Թ. 1211:

Այդ ժամանակ Վանքին միաբաններն էին ծերունի տէր Պետրոս, քանասէր տէր Կարապետ, Մկրտիչ սարկաւազ, Զաքարիա մանուկ, եւայլն.— Զեռ. Ս. Թ. Թ. 1211, էջ 2:

Ստորեւ կը ներկայացնենք իր շահեկան յիշատակարանը ամբողջութեամբ:

Պարագայութեամբ ամաց՝ ըստ չրջաբերութեան մեծագունւոյ լուսաւորին եւ իշխողին տունջեան, որոյ եթերաշափութիւն ի թիւ Համարոյ արկեալ առ յաճումն կալանդաց ամ յամէ յաւելեալ մինչեւ աստ առ մեկ րարեհաճ կարգաւորութեամբ, ներութիւն ամենայն ներգործութիւնք եւ կիրք իրականութեան, եւ գործառնութիւնք արուեստաւորութեան մերոյ, շարալրացեալ յաւարտս ժամանեն, սակա ոչ մարթելոյ Համանգամայն ծայրաւորելոյ, այլ սակա սակա եւ գոյն գոյն յառաջ ածելով ըստ բընութեան կարգի ի կատարս իրի ժամանեալ յիշաւորեմք:

Ըստ այսմ սարասի եւ մերս ձեռնարկութիւն իրականութեան եղեւ: Քանզի սկիզբն արարեալ սմա ներքաղաքումն Եւդոկիում յորջորջեցելում, ներթուրեալութեանում

Տեառն Քրիստոսի Յիսուսի ՌՈՄԳ [1653] ում, իսկ ընհայկականում ՌՃԲ [1653], նամսեանն օգոստոսի, որոյ էին աւուրք ԻԲ: Բայց վերջ աւարտման օրաւ եղեւ ներ Թրակականութեան նունով Տեառն, Հազարորդի վեցհարիւրորդի յիսնորդի վեցերորդի [1656], յամսեանն յունվարի, որոյ էին աւուրք քսանորդ վեցերորդ, իսկ ներ Հարկականում ամաց բարդութեան, Հազարորդի հարիւրորդի հինգերորդի [1656], նամսեանն տրէ առժայնեցելոյ, որոյ էին աւուրք քսան, ընդ Հովանեաւ Սրբոյ Սարգսի Զօրավարի եւ որդւոյ նորա Մարտիրոսի, ներկրումս Արարատ վերակոյնեցելոյ, իսկ տեղւոյս անուն Յուշտյ Վանք կամ Յուշտյ Սր. Սարգիս սահմանագրելոյ ներ նահանգումս Ամրեղոյ, որ է լեռնակողմն կողմամբն Հիւսիսոյ Հանդէպ Սրբոյն էջմիածնի, Գրիգորաշինի եւ Քրիստոսականի, ձեռամբ Տէր Ոսկանի բանի սպասաւորի, եւ Թարմատար գրչի. օծանդակութեամբ եւ ի թիկունս Հասութեամբ Սրբոյ Հոգւոյն, որ յար պաշտպանութեամբ խնամեալ տածէ զհօսս էակցի իւրոյ Տեառն Յիսուսի Բրիտանոսի, յորմէ յանձնեցաւ նմա, ի փառս եւ ի պոփետս եւ ի պատիւ անուան իւրոյ: Եւ ի տեղակալութեան յաջորդութեամբ Հայրապետութեան տեառն Յակոբու, որոյ Տէր Յիսուս վերկարածութիւն աւուրք տացէ եւ յուղղութիւն մտաց եւ վարուց:

Սրգ՝ որք Հանդիպիք սմա ընթեռնլով կամ դադափար դնելով, յիշեալիք զվերոյ գրեալ Ոսկան անուամբ եւեթ վարդապետս, զՀարածորդ տառիս, նաեւ զթողութիւն շրմորհել խառնիճադանձութեան եւ օղալմաց գրոյս, զի ի բազմազան օրինակաց եւ ի գանազան տեղիս շարածրեցաւ: Մանաւանդ յայլեւայլ տեղիս եւ ի շրջապալութեան, Զի մասն ինչ յեղորկայ սկիզբն արարեալ զծեցաւ, մասն ինչ Արքիանուպոլիս, եւ մասն ինչ ի Կոստանդնուպոլիս, եւ մասն ի Վանս մեր, որ է Յուշտյ Սուրբ Սարգիս, ընդ Հովանեաւ սուրբ եկեղեցեացս զերահչակաց, որք են զերամբարձութեամբ երկնաբասակք կառուցեալք:

Նաեւ յիշել ժամն զմիաբանութիւն Սրբոյ Ուխտիս, զձերունի տէր Պետրոսն, եւ զսանասէր տէր Կարապետն, եւ զհոգաբարձու Կարապետն, եւ զաւագ օարկաւագ Մկրտչն, եւ զգեղարդողը մանկունս զՋաքարեայն եւ զԴաւիթն, եւ զայլս բաղումս: Եւ որք յիշէք՝ յիշեալ լիջիք ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ, որ է օրհնեալ յաւիտեանս, ամէն:

Այս յիշատակարանը կը գտնուի Հաստրիս օկիլըրը, նոր իջագոյնութեամբ էջ 1-2, բայց երկրորդ էջին ստորոտը կը տեսնուի ԻԳ պրակահամարը, որմէ կը Հասկըցուի թէ ձեռագրիս սկիզբէն կը պակսի մեծադոք մասը. քանի որ ներկայ պրակահամարը ԻԳ-1 թիւերը միայն կը կրէ: Հաստրի իր այժմու կազմին մէջ կը պարունակէ Հետեւեալ գրութիւններ:

Ա.— էջ 3ա, բոյորգիր.— Նորին Սրբոյ Բարսղի Եպիսկոպոսի եւ Ապօղոյնարի Հերձուածողի, տեսութիւն ի մարմնաւորութիւն Փրկչին:

Բ.— էջ 19ա, բոյորգիր.— ԱւխարՀացոյց Սօճէսի խորհնացւոյ: Կը տեսնուին բազմաթիւ լուսանցապրութիւններ նոսր գրով:

Գ.— էջ 51բ, բոյորգիր եւ նոսրագիր.— Լուծմունք Հոգւելից բանից Սրբոյ Գրիգորի Նարեկացւոյ: Կը վերջանայ էջ 215, «Գորհալթիւն եւ փառք Տեառն իմոյ Յիսուսի օծելոյ» բառերով:

Դ.— Կարապետ վրդ. Աքրիանուպոլսցի, Գրիշ, աշակերտ եւ ապա գործակից Ոսկան վարդապետի, օրինակած է մէկ Ծաղկապէ Աստուածաբանական Պրոկի, 1658 ին.— Յուլյակ Զեռ. Երեւանի, թիւ 1832:

Ե.— Մկրտիչ Աշտարակցի, Գրիշ, օրինակած է մէկ ժողովածու, 1658-1662թ.— Յուլյակ Զեռ. Երեւանի, թիւ 2274:

Ն. ԵՊՍ. ԵՈՎԱԿԱՆ.